

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

На предлог Одељења за педагогију и андрагогију Наставно-научно веће Филозофског факултета Универзитета у Београду именовало нас је у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације *Педагошки потенцијали игралишта у граду за децу предшколског узраста*, докторанда **Марије М. Маловић**.

Пошто се упознала са достављеном докторском дисертацијом Комисија има част да Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду поднесе следећи

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Марија Маловић је рођена 1988. године у Крагујевцу где је завршила основну школу и гимназију. Основне студије педагогије на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду уписала је 2007. године и завршила 2011. године са просечном оценом 9.06. Исте године уписала је мастер студије на истом факултету и завршила их 2012. године са просечном оценом 9.66 и одбраном мастер рада на тему „Претпоставке за успостављање квалитета у предшколском васпитању: пример Ирске“. Докторске студије уписала је јануара 2015. године и успешно положила све испите предвиђене студијским програмом са просечном оценом 9.63.

У периоду од 2014. до 2021. године кандидат је била запослена као асистент на Високој школи струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“ у Вршцу, на предметима из области предшколске педагогије и опште педагогије. Од 2021. године запослена је као стручни сарадник у ПУ „др Сима Милошевић“ у Земуну.

Од 2019. године учествује у развојном пројекту „Развој и примена програма изградње капацитета у склопу подршке примени нових Основа програма предшколског васпитања и образовања у Србији“, Института за педагогију и андрагогију и УНИЦЕФ, у склопу пројекта Министарства просвете, науке и технолошког развоја „Инклузивно предшколско образовање у Србији“.

Похађала је више семинара стручног усавршавања (*“Филозофија и еволуција”*, Филозофски факултет у Београду, *“Школа демократије”* у организацији Хелсиншког одбора за људска права, *„Обука тренера и ментора за имплементацију Основа програма ПВО*, 2019) и коаутор је акредитованог семинара стручног усавршавања практичара у предшколском образовању *„Партиципација у вртићу – од учествовања до (су)деловања“*.

Учествовала је на више научних конференција националног и међународног значаја са којих има објављене следеће радове и резиме:

- Лазаревић, М. и Маловић, М. (2017). Институционализација детињства у савременом друштвеном контексту. У: Станчић, М., Тадић, А. и Николић Максић, Т. (Ур). Национални научни скуп Сусрети педагога: *ВасПИТАЊЕ данас, зборник радова* (200-205).
- Лазаревић, М. и Маловић, М. (2017). Утицај различитих епистемолошко-методолошких истраживачких приступа на обликовање теоријских основа образовања даровитих. Зборнику радова са 23. округлог стола о даровитима „Даровитост и креативни приступи учењу“.
- Malovic, M., Lazarevic, M. & Stojanovic, A. (2018). Place of risk in conceiving a safe environment for growing up in a modern society. In Z. Zaclona & I. Radovanovic (eds). *Chosen issues of education in the modern era* (pp. 129- 140). Nowy Sacz: State university of applied sciences in Nowy Sacz and University of Belgrade Teacher Education faculty.
- Лазаревић, М. и Маловић, М. (2018). Слика детета у делима Раше Попова. У: Књига резимеа са Међународног научног скупа „Панорама света детињства: енциклопедијски и ренесансни дух Раше Попова“. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“.
- Маловић, М., Лазаревић, М. и Стојановић, А. (2019) Импликације нових Основа програма на програме иницијалног образовања васпитача. У: Књига резимеа са међународног научног скупа „Програмске (ре)форме у образовању и васпитању – изазови и перспективе“ Београд: Учитељски факултет.

Кандидат има објављен коаторски приручник Маловић, М. и Стојановић, А. (2018). *Методологија педагошких истраживања. Приручник за припрему испита и самостални рад студената и васпитача*. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов“, као и три рада у часописима:

- Malović, M. & Malović, S. (2017). Parents' Perspective on the Quality of Kindergarten. *Research in pedagogy*, 7 (2), 200-220.
- Маловић, М. (2019) Педагошке импликације комерцијализације игралишта уграду за децу раног узраста. *Настава и васпитање*, 68(1), 51-70.
- Лазаревић, М. и Маловић, М. (2021). Пракса куповине дечјих играчака из угла одраслих. *Истраживања у педагогији*, 11 (1), 278-296.

2. Предмет и циљ дисертације

Докторанд Марија Маловић се у свом раду бави питањем педагошких потенцијала игралишта у граду намењених деци раних узраста. Ова тема отвара значајно истраживачко подручје у области предшколске педагогије и представља вредно настојање да се актуално питање из домена друштвене бриге о деци, исказано кроз концепт „града по мери детета“, сагледа и конкретизује из педагошке перспективе. Ослањајући се на постмодерне теоријске оријентације - социокултурну теорију учења и развоја, нове теорије детињства и постструктурализам, докторанд настоји да критички сагледа карактеристике постојећих дизајнираних простора за игру

деце у граду (игралишта и играоница) у светлу педагошких потенцијала која она (не)носе. Педагошка перспектива се генерише из: разумевања значаја и значења игре и заједничког учешћа за учење и развој деце раних узраста; критичког сагледавања услова одрастања деце у граду данас, које карактерише деклинација игре, сегрегација деце и институционална регулација детињства; афирмације агенсности детета и породице у обликовању услова, а тиме и процеса одрастања.

На основу теоријског утемељења педагошке перспективе докторанд поставља за циљ свог истраживања сагледавање педагошких потенцијала игралишта у граду за децу предшколског узраста. Овако постављен циљ конкретизован је кроз следеће задатке:

1. Дефинисање категорија анализе карактеристика игралишта на основу критеријума идентификованих утемељивањем педагошке перспективе и анализе постојећих пракси и трендова у дизајнирању простора за игру деце
2. Сагледавање доминантних карактеристика постојећих игралишта намењених деци раног узраста из перспективе истраживача, деце и родитеља
3. Идентификовање пожељних карактеристика игралишта кроз укрштање и дијалог перспективе истраживача, деце и родитеља
4. Синтеза смерница за уређење игралишта и играоница у складу са педагошком перспективом

3. Основне хипотезе на којима се заснива рад

Истраживање је заснивано на поставци да су дизајнирани простори за игру деце у граду друштвено и културно обликовани, одражавајући однос друштва према детињству и одређену слику о детету, али да истовремено простор својом физичком, симболичком, социјалном и дискурзивном димензијом обликује услове и карактеристике одрастања деце, њихове идентитете и начине учешћа. Претпоставка је да су простори не само културно обликовани него да су решења дизајнираних простора много више условљена економским, комерцијалним, урбанистичким и архитектонским него педагошким мерилима. Очекивана последица је да они не задовољавају критеријуме релевантне из педагошке перспективе, као што су отвореност према заједници и интегрисаност у заједницу, потенцијал заједничког учешћа, флексибилност, постојање прилика за разуман ризик, прилика за развијену имагинативну игру, повезаност са природом и агенсност деце у обликовању простора.

4. Метод примењен у истраживању

Спроведено истраживање је засновано на етнографском приступу и одвијало се у три фазе које нису линеарне већ итеративне што кандидат и репрезентује одговарајућом шемом. Прва фаза је била усмерена на идентификовање категорија анализе простора из педагошке перспективе и истраживање карактеристика постојећих простора кроз учесничко посматрање, будући да се дизајнирани простори не свде на физички простор по себи већ простор сагледан у његовом физичком, социјалном и симболичком значењу. Друга фаза је била усмерена на истраживање дечје перспективе применом мозаик приступа у истраживању са децом и на истраживање перспективе

родитеља кроз полуструктурирани интервју и интервју вођен на бази посматрања видео-клипова. У трећој фази, кроз дијалогско укрштање различитих перспектива, постављен је основ за израду смерница. Анализа и интерпретација података одвијала се у херменеутичком циклусу квалитативне анализе на основу индуктивног кодирања, генерисања матрица анализе и коришћењем квалитативних техника повезивања и проширивања на основу чега су генерисани увиди о сужавању простора за игру у граду, о карактеристикама различитих урбаних насеља, као и слика о игралиштима за децу са следећим обележјима: стереотипношћу, предефинисаношћу, дистанцом од природе, недостатку прилика за разуман ризик и истраживање.

5. Опис садржаја дисертације

Докторска дисертација Марије Маловић. обима 191 страница (укључујући 12 страница литературе и 6 страница прилога), садржи шест поглавља, поред *Увода* и *Закључних разматрања*.

У уводном делу кандидат нас уводи у одабрану истраживачку проблематику уз образлагање разлога за одабир поменутог истраживачког проблема, актуелности и значаја постављања питања о педагошким потенцијалима игралишта деце у граду за децу предшколског узраста. У овом делу дата је назнака теоријских основа за проучавање одабраног феномена и кратак приказ контекста у који је смештено истраживање.

У поглављу *Теоријски оквир* образложен је постмодернистички оквир рада и из њега проистекло разумевање игре као доминанте праксе деце у и према свету кроз: разматрање питања значаја и значења игре за учење и развој детета и заједничког учешћа деце са другом децом и одраслима у пракси одрастања, васпитања и образовања деце раних узраста; критичко разматрање карактеристика услова одрастања деце у граду данас у димензијама сегрегације деце, институционализације детињства, деклинације игре и комерцијализације детињства. Полазећи од тога кандидат даје теоријско утемељење педагошке перспективе концепта „града по мери детета“ и концепта „разиграног града“ и посебно, дизајнираних простора за игру намењених деци у граду разматрањем мултидисциплинарне и мулти секторске природе питања игралишта у граду (урбанистичка, социолошка, политичко-економска, антрополошка), кратким приказом историјата развоја игралишта и идентификовањем трендова у дизајнирању простора за игру деце у граду.

У поглављу *Истраживачки оквир*, кандидат најпре сумира, кроз различита теоријско-епистемолошка утемељења, савремена истраживања простора за игру деце, укључујући и специфичности истраживања са децом (наспрам истраживања над децом), а потом дефинише предмет свог истраживања и из њега изведен циљ и задатке истраживања као и образложење методолошког приступа као етнографског истраживања кроз укрштање перспективе истраживача, деце и родитеља. Кроз организацију истраживања у три фазе, аутор даје приказ коришћених техника и инструмената истраживања, критеријума одабира игралишта и начина укључивања деце и родитеља, као и начине прикупљања, документовања и анализе података.

У поглављу *Контекст истраживања* дате су специфичности контекста истраживања кроз аспекте: *подручја* (географско-демографско-урбанистичке карактеристике града Београда), *политике* друштвене бриге о деци и уређења простора за игру и *времена* - реализације истраживања у периоду пандемије Covid-19.

У поглављу *Приказ резултата истраживања* најпре се износи изведени оквир димензија педагошког потенцијала игралишта а потом подаци добијени кроз учествујуће посматрање, истраживање са децом и полуструктурирани интервју са родитељима.

У поглављу *Интерпретација резултата и дискусија*, сумирањем различитих перспектива износе се увиди о постојећим игралиштима у Београду из педагошке перспективе и синтетичку пожељне карактеристике игралишта. Ослањајући се на теоријска полазишта, идентификоване димензије града по мери детета и добијене резултате истраживања различитих перспектива у овом делу се генеришу смернице за трансформацију простора за игру деце у граду из педагошке перспективе, како на нивоу политике образовања и урбанистичке политике тако и на нивоу праксе изградње и уређења игралишта.

У поглављу *Критички осврт на истраживање* изнет је критички осврт на спроведено истраживање, његова ограничења и допринос.

У *Закључним разматрањима* размотрене су полазне претпоставке у светлу изнетог теоријског оквира и утемељења педагошког значења града по мери детета и добијених резултата истраживања.

На крају рада кандидат наводи обиман списак литературе и у прилозима коришћене инструменте истраживања.

6. Остварени резултати и научни допринос

Предмет истраживања, приступ проблематици и методолошка оријентација спроведеног истраживања представљају оригинални научни допринос у сагледавању педагошког потенцијала дизајнираних простора за игру деце у граду који је недовољно истраживан у педагошкој научној и стручној литератури код нас, недовољно експлициран у документима друштвене бриге о деци и образовној политици и недовољно уважен у постојећој пракси уређења простора. Тиме докторска теза даје значајан допринос на неколико нивоа.

У теоријском смислу рад представља искорак у разумевању концепта „града по мери детета“ утемељивањем његове педагошке димензије, а самим предметом истраживања даје допринос развоју предшколске педагогије као дисциплине, померајући устаљену фокусираност у оквиру ове дисциплине на подручје институционалног предшколског васпитања и образовања на подручје различитих простора праксе васпитања деце раних узраста.

Рад има допринос не само у критичком сагледавању услова одрастања деце у граду данас, већ даје операционализацију педагошког приступа у трансформацији ових услова и актуализовању педагошке перспективе у политици друштвене бриге о деци, образовној политици и подручју урбанистичког планирања.

Тумачењем података кроз критичко сагледавање у контексту постојећих тенденција у урбанистичкој политици и пракси града Београда, рад актуализује

значење градских простора као јавног добра, а одабраном методолошком операционализацијом нуди модел операционализације права деце и родитеља на партиципацију у питањима везаним за услове одрастања деце у граду као и за начине друштвене интервенције у превазилажењу изазова и ограничења које ти услови носе.

7. Закључак

Докторска дисертација *Педагошки потенцијали игралишта у граду за децу предшколског узраста*, урађена на основу свеобухватног проучавања теоријске и стручне литературе из ове области, критичке анализе урбаног контекста и коришћењем специфичног методолошког приступа заснованог на вишеперспективности, представља самостално и оригинално научно дело које има значајан допринос у сагледавању услова одрастања деце у граду и могућих путева друштвене подршке у трансформацији тих услова артикулацијом и афирмацијом педагошке перспективе.

На основу свега што је изнето Комисија са задовољством предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да прихвати позитивну оцену докторске дисертације *Педагошки потенцијали игралишта у граду за децу предшколског узраста*, докторанда Марије Маловић чиме би се стекли услови за усмену одбрану дисертације.

Београд, 19.5.2022.година

Чланови комисије

проф. др Драгана Павловић Бренеселовић (ментор)

проф. др Живка Крњаја, Филозофски факултет
Универзитета у Београду

др Лидија Мишкељин, доцент, Филозофски факултет
Универзитета у Београду

проф. др Јасмина Клеменовић, Филозофски
факултет Универзитета у Новом Саду